

EMLÉKEZÉS DR. MARIÁN MIKLÓSRA

(1914 – 2011)

Dr. Marián Miklós tanár-muzeológus, 1914. március 31-én született Szegeden. Ott járt elemi iskolába és gimnáziumba is. A Klauzál Gábor Reálgimnáziumban a természetrajz és a földrajz volt a kedvenc tantárgya. A természet iránti vonzalma már a gimnáziumban megmutatkozott. Érettségi után a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen 1937-ben szerzett természetrajz-földrajz szakos középiskolai tanári diplomát.

Az egyetemi évek tovább mélyítették benne a természet iránti vonzalmat. Az ornitológia és a herpetológia iránti érdeklődését egy életre meghatározta Farkas Béla professzor, aki harmadéves korában szabad bejárást biztosított számára az egyetem zoológiai gyűjteményébe. Az egyetem utolsó éveitől kezdve a szegedi Szent Gellért Konviktusban dolgozott tanárként 1942-ig, amikor másfél éves katonai szolgálatra hívták be. Tartalékos zászlósként való leszerelése után feleségül vette Kámán Ilonát, akivel több, mint hat évtizeden át éltek boldog házasságban. Nem ritkán szűkös anyagi körülmények között, négy gyermeket (egy fiút és három leányt) neveltek fel.

Tanári pályáját Somogyország fővárosában, a kaposvári Somssich (1948-tól Táncsics Mihály) Gimnáziumban kezdte, ahol egy évtizeden át tanított. A gimnáziumban először vezette be a munkáltató órákat, amelyért a gyermekek nagyon szerették. Újdonságnak számító biológia és ásványtan gyakorlatokat tartott, gyakran használt mikroszkópot, a természetismeretet iparkodott valóban a természetben tanítani. A tantestületben jól érezte magát. Közelebbi kapcsolatba került Takács Gyula történelem szakos kollégájával, aki lelkes szertárfejlesztő, kutató tevékenysége miatt, később a megyei múzeum igazgatójaként, 1951-ben a Rippl-Rónai Múzeum külső munkatársaként, majd 1954-től főállású szakmuzeológusaként alkalmazta. Ő volt a múzeum első természettudományos munkatársa, egyben a természettudományi gyűjtemény megalapozója. Közben kiemelkedő oktató-nevelői munkájának elismeréseként 1953-ban „Kiváló tanár” kitüntetést kapott. Somogyban végzett kutatásai meghatározó jellegűek voltak. Az addig szakmai körökben is gyakorlatilag ismeretlen Baláta öslápot éveken át rendszeresen kutatta. Munkásságával jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az érdekes és értékes láp nem csupán Magyarországon, hanem Európa-szerte is jól ismert védett terület lett. A Balátatavon végzett állattani kutatásainak eredményeiből 1957-ben könyvet (*„A Baláta gerinces állatvilága”*) írt, majd e témából 1959-ben védte meg doktori disszertációját. Szakértői közreműködésével a tóról *„A lápvilág titkai”* címmel film is készült. Kiemelkedő tudományos munkásságával a „Szocialista Kultúráért” állami kitüntetést is elnyerte.

Iskolai és múzeumi munkájával egyaránt komoly elismerést és megbecsülést vívott ki magának Kaposváron. Mélyen hívő, templomba járó, gyermekeit is vallásosságra nevelő pedagógus volt. Ez irányú elkötelezettségét nem volt hajlandó feladni, inkább Somogyban megszerzett egzisztenciájáról lemondva, családjával együtt visszaköltözött szülővárosába, Szegedre. Szerencséjére ott a Móra Ferenc Múzeumban sikerült elhelyezkednie, ami által lehetősége nyílt arra, hogy kutatásait főállásban folytathassa.

A muzeológusi pálya mellett az egyetemi Fűvészkertben madárvédelmi tevékenységet is végzett. Két és fél évtizeden át, a Tisza-kutató Bizottság titkáráként szervezte a Tisza magyarországi szakaszán folyó kutatásokat. A Tisza hullámtere mellett, hosszú éveken át kutatta az alföld jellegzetes szikesei, a Barcsi borókás tájvédelmi körzet, a Zselic, és a Soproni-hegység madár- illetve herpetofaunáját. Számos ornitológiai és herpetológiai tudományos kutatási eredménye mellett, az ő nevéhez fűződött az 1950-es években a fehér gólya magyarországi állományának felmérése. Ezzel a témával közel 10 éven át foglalkozott behatóan. Mintegy 230 különböző tudományos és ismeretterjesztő cikket írt. 1974-ben ment nyugdíjba, mint a Móra Ferenc Múzeum tudományos főmunkatársa.

Marián Miklóssal való kapcsolatomban több mint öt évtizedre nyúlik vissza. 1950–1951-ben földrajztanárom, egyben osztályfőnököm volt Kaposváron a Táncsics Mihály Gimnáziumban. Utána hosszú évekig nem tudtam róla. A véletlen csak tíz év elteltével hozott össze ismét bennünket. Tardi tanár koromban felvételt nyertem a Szegedi József Attila Tudományegyetem levelező tagozatára. Egy alkalommal Szegeden járva felkerestem a Móra Ferenc Múzeumot. *„A Tisza élővilága”* című állandó kiállítás nézegetése közben meglepődve láttam, hogy a kiállítás rendezői között szerepelt Marián Miklós is. Természetesen bekopogtam munkaszobájába, ahol Miklós bácsi szívélyesen fogadott. Rögtön felfigyeltem a terráriumban tartott zöld színű vöröshasú unkákra. Érdeklődésemre elmondta, hogy éppen új alfajként készül leírni a zöld színű példányokat. Megemlítettem, Tardon is láttam hasonlókat. Kérte, hogy küldjek neki néhány példányt, de egyúttal más, a Bükk déli nyúlványáról származó kétélűtüket és hüllőket is szívesen megvizsgálna, illetve elhelyezze a múzeum gyűjteményében. Attól kezdve több alkalommal küldtem Tardról egy kis faládikóban, nedves moha között élő példányokat. Mondani

sem kell, hogy a tardi postáskisasszony nagyon meglepődött, amikor először jelentkeztem nála az „Élő kételtűek és hullók tudományos vizsgálatra” tartalmú csomaggal.

Később Miklós bácsi a Tisza-kutató Bizottság titkáráként felajánlotta, hogy kapcsolódjak be a folyó hullámterének kutatásába. A számomra megtisztelő feladatot természetesen örömmel vettem. Utólag is hálás vagyok neki, hogy 1963-ban felhívta a figyelmemet „A Bakony természeti képe” programra, ami a kutatáshoz való csatlakozásom révén, végül számomra is lehetővé tette a muzeológus pályán való elhelyezkedést. Így azután 1970-től – a program szervezőjeként – tovább mélyült a baráti kapcsolatunk. Örülök, hogy néhány alkalommal elkísérhettem a tiszai és a zselici gyűjtőútjaira is.

A legemlékezetesebb terepbejárások természetesen a bakonyiak voltak. Közülük is az 1973 szeptemberének végén a Kab-hegyre vezető gyűjtőútunkra emlékszem vissza szívesen, amikor több, számomra kedves ifjúkori kirándulóhelyet (pl. egykori bazaltbánya, Nyír-tó) is felkerestünk. Ezen részt vett Miklós bácsinak – időközben a Bakony-kutatásba bekapcsolódott – szintén biológiai érdeklődésű tanár leánya, Alexiné Marián Orsolya is.

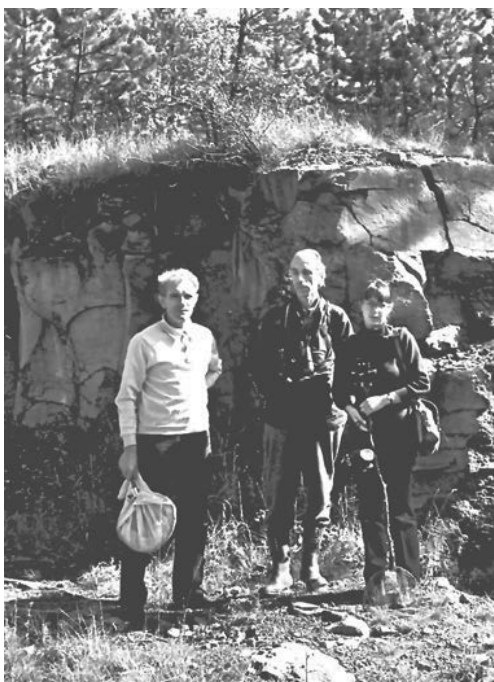
Az út egyik figyelemre méltó eredménye volt az ásóbéka egyetlen idős példányának szokatlan környezetben, egy felhagyott bazaltbánya kutatóaknájában való megtalálása. Miklós bácsi érdekesnek, egyúttal jelentősnek tartotta a faj ottani előfordulását, ezért évekkel később újból felkerestük a bányát, amikor viszont már több, köztük néhány fiatal, félig fejlett egyed is előkerült.

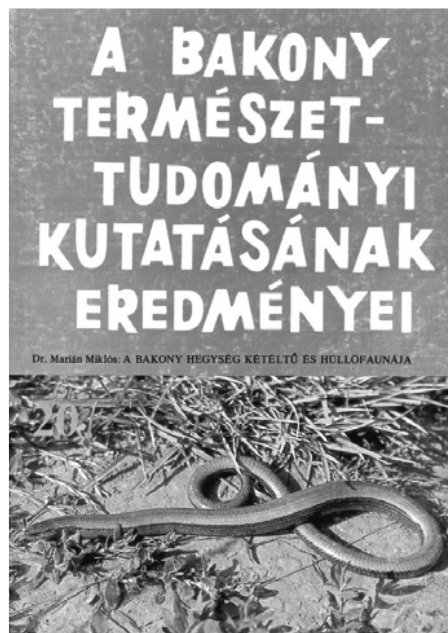
Útban a Kab-hegyre (Marián Miklós, Marián Orsolya és Alexi János)

Marián Miklós és Marián Orsolya a Kab-hegy déli lejtőjének felhagyott bazaltbányájában

Marián Miklós és Marián Orsolya az ásóbéka Kab-hegyen történt megtalálásának helyén, a szerzővel

A Bakony herpetofaunájának alapvetése

Marián Miklós „*A Bakony természeti képe*” program alapító tagjaként, a hegységben a Szegedtől való nagy távolság ellenére is igen aktívan tevékenykedett. Munkája során iparkodott a nagy kiterjedésű hegység minél több kistáját felkeresni. Legtöbb időt az Északi- és a Déli-Bakony kutatására fordította. „Hivatalos” témája a madarak, valamint a kétéltűek és hüllők kutatása volt, de elsősorban a hegység herpetofaunájának feltárásában alkotott maradandót. E témában jelentek meg részben Szabó Istvánnal, illetve leányával társszerzőségben készült dolgozatai is. Legjelentősebb munkájának tartotta „*A Bakony-hegység kétéltű- és hüllőfaunája (Amphibia, Reptilia). Herpetológiai alapvetés*” megírását. A kötet 1988-ban történt megjelenése fontos állomása volt nem csak a kutatóprogramnak, hanem „*A Bakony természet-tudományi kutatásának eredményei*” monográfia sorozatnak is.

A Bakony-kutatásban hivatalosan 1990-ig vett részt, utána többnyire már csak a Tiszavölgybe, Mártély környékére járogatott ki, még közel 80 évesen is, kerékpárral! Egyik utolsó levelében azt írta, hogy a kutatás helyett a továbbiakban inkább az ifjúság nevelésével foglalkozik. „Visszatérve” ifjúkori kedves tevékenységéhez, ismét aktívan bekapcsolódott a városban újraéledő cserkész-mozgalomba. Gyermek, illetve ifjú korában ugyanis aktív cserkészéletet folytatott. Parancsnoka volt a Szegeden működő Bálint Sándor Cserkészcsapatnak, de nevéhez fűződött a Szent Gellért Püspök Cserkészcsapat megalakítása és vezetése is.

Csongrád megye Közgyűlése, a Magyar Kultúra Napján, 2009-ben „Csongrád Megye Közművelődéséért” díjat adományozta a 95 éves Marián Miklósnak, a régió kulturális életéért végzett áldozatos tevékenységéért. A vele ez alkalomból riportot készítő újságírónak, élet-szemléletére jellemző módon – többek között – az alábbiakat nyilatkozta: „*Levonva a tanulságokat, azt kell mondanom: én soha nem harcoltam azért, hogy valami nagy dolgot elérjek, mindig csak rábíztam magam a Jóistenre, hogy a kötelességemet teljes mértékben teljesítsem. És ez többé-kevésbé sikerült is*”. Majd még hozzátette: „*Azt tudom ajánlani az embereknek, hogy fogjanak össze, becsüljék meg egymást, és dolgozzanak becsülettel.*”

Kissé talán megkésve, egy esztendővel halála előtt, 2010-ben Pro Natura Díj kitüntetésben is részesült.

Hálás vagyok a sorsnak, amiért összehozott Miklós Bátyámmal, akit mindvégig egyik példaképemnek tekintettem. Nagyon sokat köszönhetek neki. Megismerkedésünk óta rengeteget tanultam tőle, nem csak szakmai téren, a természet és az élővilág szeretetéből, hanem ember-ségből is. Érdekes, és talán nem is véletlen, hogy mindketten az év azonos napján születünk. Sajnos az elmúlt évtizedben már egyre gyéribbé vált a kapcsolatunk, az utóbbi években sem levélben, sem telefonon nem értem el. A Bakony-kutatás 50 éves jubileuma alkalmából ismét kerestem, de csak leányára, Alexiné Marián Orsolyára bukkantam rá az internet segítségével. Leánya hozzám 2012 októberében írt levelében a következő rövid tudósítás állt: „*Sajnálattal értesítem, hogy Édesapám 97 éves korában, tavaly augusztusban meghalt. Csak az utolsó 2-3 hónapban kellett ápolni, miután teljesen elhagyta az ereje. Szép cserkészmisével búcsúztunk el tőle*”.

Kedves Miklós Bátyám! Magam és egykori munkahelyem, a Bakonyi Természettudományi Múzeum nevében is köszönöm a hegység herpetofaunájának feltárásában végzett kiemelkedő munkádat. Személyedben nem csupán „*A Bakony természeti képe*” program, hanem a magyar zoológia is elveszítette a hazai herpetológia számára pótolhatatlan egyik „Nagy Öreg-jét”.

Zirc, 2012. december havában

Tóth Sándor
H-8420 Zirc
Széchenyi u. 2.
flycatcher@vnet. hu

Marián Miklós bakonyi témájú publikációi

[Marián Miklós publikációinak teljes jegyzéke megjelent a Somogyi múzeumok közleményeiben (ÁBRAHÁM *et al.* 1998).

MARIÁN, M. & SZABÓ, I. (1968): Adatok az Északi-Bakony herpetofaunájához. – A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 7: 409–425.

MARIÁN, M. (1971): Az öcsi Nagy-tónál. – Veszprémi Napló, 27., 119., p. 10.

MARIÁN, M. (1971): Az alpesi göte újabb lelőhelye a Bakonyban. – Veszprémi Napló, 27., 207., 1971. szept. 4. p. 10.

MARIÁN, M. & MARIÁN, O. (1973): A Bakony herpetológiai kutatása. – A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 12: 34–36.

- MARIÁN, M. (1977): Haldokló tó az Ósfenyvesben. – Veszprémi Napló, XXXIII., 151., 1977. jún. 29.
- MARIÁN, M. & MARIÁN, O. (1980): A Fenyőfői Ósfenyves kételtűi és hüllői. – A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei **15**: 189–196.
- MARIÁN, M. (1982): Néhány kételtű- és hüllőfaj szerepe az Északi- és a Keleti-Bakony ökoszisztémáiban. – In: TÓTH, S. (szerk.): A Magas-Bakony természettudományi kutatásának újabb eredményei – Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc: 101–106.
- MARIÁN, M. (1987): A Bakony herpetofaunájának múltja, jelene és jövője. – Folia Musei Historico-naturalis Bakonyiensis **6**: 129–136.
- MARIÁN, M. (1987): A Bakony-hegység kételtű és hüllő faunája (Amphibia, Reptilia). Herpetológiai alapvetés. – A Bakony természettudományi kutatásának eredményei **20**: 1–105.

Felhasznált irodalom

- ÁBRAHÁM, L., JUHÁSZ, M. & NAGY, L. (1998): Dr. Marián Miklós, a Somogy megyei természettudományi muzeológia megteremtője. – Somogyi múzeumok közleményei **13**: 305–313.
- ÁBRAHÁM, L., JUHÁSZ, M. & NAGY, L. (2010): Emlékképek az 1950-es évekből. Beszélgetés Dr. Marián Miklóssal, a Somogy Megyei Múzeum első természettudományi muzeológusával. – Somogyi Múzeumok Közleményei **19**: 227–234.
- ARANY, M. (2009): „Rábízni magunkat a Jóistenre” – „életműdíj” Marián Miklós zoológusnak. – Szeged Ma – tények és vélemények, 2009. február 24.

TÓTH, S.: *Remembering Miklós Marián (1914 – 2011)*

Abstract: Miklós Marián teacher-museologist was born on the 31st of March, 1914 in Szeged. After the high school graduation, he received natural-history-geography teacher's diploma from the University of Science of Szeged in 1937.

He began his teacher's career at the Somssich high school where he taught for a decade. From the beginning he had strong attraction to nature, primarily in ornithology and herpetology. From 1951 he was an external contributor and from 1954 he was full time employee as a museologist in the Rippl-Rónai Museum. He was the museum's first science associate, as well as the founder of the natural history collection. His zoology research on the Lake Baláta has highly contributed to the fact that this interesting and valuable marsh became a preserved area known not only in Hungary, but in Europe as well.

He has moved back from Kaposvár to Szeged in 1958, where he continued his work in the Móra Ferenc Museum. Besides the characteristic saltines of the plains, he has researched the Juniper of Barcs, the Zselic and the bird and herpetology fauna of the Sopron mountains for many years. As the Secretary of the Tisza river research committee, he organized the explorations on the Hungarian section of the Tisza River for two and a half decades. He has retired in 1974 as the leading scientific associate of the Móra Ferenc Museum.

Miklós Marián has joined the research of the Bakony area in 1963. As the founder of the „*The natural landscape of the Bakony*” program, he has actively participated in the area until the early 1990s. His most significant work was the volume: „*The Herpetological Fundamentals of the Amphibian and Reptile Fauna of the Bakony-Mountains*”.